

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI

**ZAMONAVIY INNOVATSION
TADQIQOTLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
VA RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI:
YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR
RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK
ANJUMAN MATERIALLARI
TO'PLAMI**

**15-16-MAY
2026-YIL**

**Google
Scholar**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB
MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR
VA ISTIQBOLLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 15-16-may)

JIZZAX-2026

интегративной психологии журнал для психологов. Выпуск № 22, 2021 г. С 233-237.

2. Elov Z.S. Causes and analysis of suicidal thoughts among adolescents. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). Volume: 6 | Issue: 11 | November 2021 75-76

3. Elov Z.S. Conditions and the reasons of cases of the suicide among the staff of law-enforcement bodies. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 5 2017

4. Elov Z.S. Psychological influence of speech disorders and the causes that cause them on the child's psyche. Academicia globe: interdisciplinary research volume: 3, issue 1, january-2022 39-42

5. Elov Z.S. Researches of the Reasons Conditions, Factors of Suicide Risk Intellectual Archive Volume 5 Number 1. 2016. 49-53

6. Parpiyev Odiljon Olimovich. (2023). RIVOJLANISH VOSITASI SIFATIDA TRIZ TEXNOLOGIYASINING XUSUSIYATLARI . ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 24(1), 17–20. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/7877>

7. Parpiyev, O., & Pozilov, H. (2023, June). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TOPISHMOQLARNING AHAMIYATI. In Конференция: Союз Науки и Образования (Vol. 5, No. 2, pp. 63-74).

8. Mannonova Muxarramabonu, & Odiljon Parpiyev. (2023). AUDIOLINGVAL METODNING AFZALLIKLARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 882–887. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.749>

OILAVIY MUNOSABATLARNING O'SMIR TARBIYASIGA TA'SIRI

Sharafitdinov Abdulla XXX

O'zMU Jizzax filiali dotsenti
abdulla_sharafitdinov@gmail.com

Yuldasheva Sojida Zoirovna

O'zMU Jizzax filiali o'qituvchisi

Tursunmurodova Marjona Yoqubjon qizi,

Xushvaqtova Diyora Shavkat qizi

O'zMU Jizzax filiali talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada oilaviy munosabatlarning o'smir tarbiyasiga ta'siri, oiladagi sog'lom muhitning farzand ruhiyati va xulq-atvoriga ko'rsatadigan ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar, oiladagi mehr-muhabbat, o'zaro hurmat hamda nizolarning o'smir psixologiyasiga ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, muallif tomonidan o'smir tarbiyasida oilaning o'rnini, zamonaviy oilalardagi muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar keng tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: oila, o'smir tarbiyasi, oilaviy munosabatlar, psixologiya, ruhiy rivojlanish, mehr-muhabbat, ota-ona, tarbiya, oilaviy muhit, ijtimoiy moslashuv.

Inson hayotida oila eng muhim tarbiya maskani hisoblanadi. Farzandning dunyoqarashi, xulq-atvori va ruhiyati avvalo oilada shakllanadi. Ayniqsa, o'smirlik davrida oilaviy munosabatlarning ta'siri yanada kuchli bo'ladi. Chunki bu davr inson hayotidagi eng murakkab va nozik bosqichlardan biri hisoblanadi [1]. O'smirlik davrida bolaning xarakteri, qiziqishlari va jamiyatga munosabati shakllanadi. Shu sababli oiladagi sog'lom muhit va ota-onaning munosabati o'smir tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda zamonaviy jamiyatda oilaviy muammolar, iqtisodiy qiyinchiliklar va ota-onalarning bandligi sababli ayrim oilalarda farzand tarbiyasiga yetarli e'tibor qaratilmayapti. Natijada esa o'smirlar orasida agressivlik, tushkunlik va ijtimoiy moslashuv muammolari ko'paymoqda. Shu bois oilaviy munosabatlarning o'smir tarbiyasiga ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Oilaviy munosabatlar — bu oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, mehr-muhabbat va muloqot jarayonidir. Psixologlarning fikricha, oiladagi ijobiy munosabatlar farzandning ruhiy barqarorligi va sog'lom rivojlanishiga yordam beradi [2]. Agar oilada mehr, e'tibor va o'zaro tushunish mavjud bo'lsa, o'smir o'zini xavfsiz va qadrlangan his qiladi. Bu esa uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi hamda ijtimoiy munosabatlarda faol bo'lishiga yordam beradi.

Aksincha, oiladagi nizolar, janjallar va e'tiborsizlik o'smir ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Doimiy ruhiy bosim ostida yashagan o'smirda qo'rquv, tushkunlik va agressiv xulq-atvor shakllanishi mumkin. Psixologlarning ta'kidlashicha, oiladagi nosog'lom muhit o'smirning o'qishga bo'lgan qiziqishini pasaytiradi hamda uning jamiyatga moslashuviga salbiy ta'sir qiladi [3].

Oilaviy munosabatlarning o'smir tarbiyasiga ta'siri bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Amerikalik psixolog Diana Baumrind ota-onalarning tarbiya uslublarini o'rganib, demokratik va mehrga asoslangan tarbiya o'smir shaxsining sog'lom shakllanishida muhim rol o'ynashini ta'kidlagan [4]. Uning tadqiqotlariga ko'ra, ota-onasi tomonidan qo'llab-quvvatlangan va hurmat qilingan o'smirlar mustaqil fikrlash, o'ziga ishonch va mas'uliyat hissiga ega bo'ladi.

Yana bir muhim tadqiqot psixolog Jon Bowlby tomonidan olib borilgan bo'lib, unda ota-ona va farzand o'rtasidagi emotsional yaqinlikning ahamiyati o'rganilgan. Bowlby o'z ilmiy izlanishlarida bolaning ruhiy rivojlanishida mehr va e'tiborning muhimligini alohida ta'kidlagan. Uning fikricha, ota-onasi bilan samimiy munosabatda bo'lgan o'smirlar kelajakda ijtimoiy jihatdan faol va ruhiy jihatdan barqaror bo'lib voyaga yetadi [5].

Statistik tahlillarga ko'ra, oiladagi sog'lom munosabatlar o'smirlarning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, ota-onasi tomonidan mehr va qo'llab-quvvatlashni his qilgan o'smirlarning o'qishga qiziqishi, o'ziga bo'lgan ishonchi hamda ijtimoiy faolligi yuqori bo'ladi. Aksincha, oilada doimiy janjal, zo'ravonlik va e'tiborsizlik mavjud bo'lgan hollarda o'smirlarda stress, tushkunlik va agressiv xulq-atvor ko'proq kuzatiladi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nosog'lom oilaviy muhitda ulg'aygan o'smirlarning aksariyatida ruhiy bosim va xavotir hissi kuchli bo'ladi. Ayrim statistik ma'lumotlarga ko'ra, oilaviy nizolar ko'p kuzatiladigan oilalardagi o'smirlarning o'qishdagi faolligi pasayishi va tengdoshlari bilan munosabatlarda muammolar yuzaga

kelishi ehtimoli yuqoriroq hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan kuzatuvlarda ota-onasi bilan samimiy muloqot qiladigan o'smirlar ijtimoiy muhitga tezroq moslashishi aniqlangan. Bunday o'smirlarda mas'uliyat hissi va mustaqil fikrlash qobiliyati kuchliroq rivojlanadi. Shu sababli mutaxassislar oiladagi sog'lom psixologik muhit farzand tarbiyasining asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydilar.

Psixologlarning fikricha, o'smirlik davrida ota-onaning farzand bilan muloqoti juda muhimdir. Chunki bu davrda o'smir o'zini tushunishga, mustaqil fikrlashga va jamiyatda o'z o'rnini topishga harakat qiladi. Agar ota-ona farzandning fikrini tinglasa va uni qo'llab-quvvatlasa, o'smirda o'ziga bo'lgan ishonch ortadi. Aksincha, doimiy tanbeh va bosim o'smirning ruhiy holatini yomonlashtiradi. Bugungi kunda ayrim ota-onalar farzand tarbiyasida haddan tashqari qat'iylik yoki e'tiborsizlikka yo'l qo'ymoqda. Bu esa o'smir va ota-ona o'rtasidagi ishonchning pasayishiga sabab bo'ladi. Natijada o'smir o'z muammolarini oiladan yashirishga yoki noto'g'ri yo'llar bilan hal qilishga urinishi mumkin. Shu sababli oilada o'zaro hurmat va samimiy muloqot muhim ahamiyatga ega.

Oilaviy munosabatlarni mustahkamlash uchun avvalo ota-onalar farzand tarbiyasiga jiddiy e'tibor qaratishi zarur. Farzand bilan samimiy suhbatlashish, uning qiziqishlari va muammolariga befarq bo'lmaslik o'smir ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, oilada sog'lom psixologik muhit yaratish va nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish muhimdir. O'smirlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil qilish ham tarbiyada katta rol o'ynaydi. Sport, kitobxonlik, san'at va ijodiy mashg'ulotlar o'smirning dunyoqarashini kengaytiradi hamda salbiy ta'sirlardan himoya qiladi. Bundan tashqari, maktab va oila hamkorligini kuchaytirish ham o'smir tarbiyasida muhim omillardan biridir. Oilaviy munosabatlarni korreksiyalash — bu oilada yuzaga kelgan nizolar, tushunmovchiliklar va salbiy psixologik muhitni bartaraf etishga qaratilgan muhim jarayondir. Ayniqsa, oiladagi nosog'lom munosabatlar o'smir ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatgan hollarda korreksion ishlarni olib borish zarur hisoblanadi. Chunki o'smirning ruhiy holati ko'p jihatdan oiladagi muhit va ota-onaning munosabatiga bog'liq bo'ladi.

Oilaviy munosabatlarni korreksiyalash avvalo oiladagi muammoning sabablarini aniqlashdan boshlanadi. Ota-ona va farzand o'rtasidagi ishonchsizlik, doimiy janjallar, e'tiborsizlik yoki qo'pol muomala o'smir ruhiyatida qo'rquv, tushkunlik va agressivlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli oiladagi har bir a'zoning ruhiy holati va o'zaro munosabatlari tahlil qilinadi.

Korreksion jarayonda ota-onalar bilan psixologik suhbatlar o'tkazish muhim ahamiyatga ega. Ularga farzand bilan to'g'ri muloqot qilish, uning fikrini tinglash va hissiyotlarini tushunish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Ota-onaning farzandga mehr va hurmat bilan munosabatda bo'lishi oiladagi ijobiy muhitni tiklashga yordam beradi.

Shuningdek, o'smir bilan individual ishlash ham muhimdir. Psixologik treninglar, suhbatlar va motivatsion mashg'ulotlar orqali uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish mumkin. O'smir oilada o'zini qadrlangan va himoyalangan his qilishi kerak. Chunki sog'lom oilaviy munosabatlar farzandning ruhiy barqarorligi va ijtimoiy rivojlanishining asosiy omillaridan biridir.

Oilaviy munosabatlarni korreksiyalashda o‘zaro hurmat va samimiy muloqotni shakllantirish muhim o‘rin tutadi. Oilada nizolarni zo‘ravonlik yoki bosim orqali emas, balki tinch suhbat va tushunish orqali hal qilish lozim. Birgalikda vaqt o‘tkazish, farzandning qiziqishlariga e‘tibor berish va uni qo‘llab-quvvatlash oiladagi mehr-oqibatni kuchaytiradi.

Oiladagi sog‘lom muhit, mehr-muhabbat va o‘zaro tushunish o‘smirning barkamol shaxs bo‘lib voyaga yetishiga yordam beradi. Shu sababli har bir oilada ijobiy psixologik muhit yaratish va farzand ruhiyatiga e‘tibor qaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, oilaviy munosabatlar o‘smir tarbiyasining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Oiladagi mehr-muhabbat, o‘zaro hurmat va samimiy muloqot o‘smirning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Aksincha, oiladagi nizolar va e‘tiborsizlik farzand ruhiyatiga salbiy ta‘sir etadi. Shu sababli oilada sog‘lom muhit yaratish, farzandlarga mehr va e‘tibor ko‘rsatish hamda ularning ruhiy holatiga jiddiy yondashish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. Toshkent: Fan, 2007.
2. G‘oziyev E. Psixologiya. Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
3. Davletshin M.G. Umumiy psixologiya. Toshkent, 2002.
4. Baumrind D. Child Care Practices Antecedent Three Patterns of Preschool Behavior. California, 1967.
5. Bowlby J. Attachment and Loss. New York: Basic Books, 1982.

TALABALARDA MANIPULYATIV MULOQOTNI ANGLASH VA UNGA QARSHI PSIXOLOGIK HIMOYA STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Raznagorskaya M. Ya. Dotsenti KFU

Samatova Nigora

Psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi

nsamatova82@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada talabalar muhitida keng tarqalgan manipulyativ muloqot shakllari, ularning psixologik mexanizmlari va salbiy oqibatlari tahlil qilinadi. Manipulyatsiyani erta aniqlash, unga nisbatan kritik munosabat shakllantirish va o‘zini himoya qilishning amaliy strategiyalari bayon etiladi. Maqola psixologik kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, talabalar va o‘qituvchilar uchun amaliy qo‘llanma sifatida xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: manipulyatsiya, muloqot psixologiyasi, psixologik himoya, talabalar, kognitiv buzilishlar, ta‘sir strategiyalari, emotsional intellekt

"Manipulyatsiya—bu shaxs erkinligini ko‘rinmas zanjirlar bilan cheklash san'atidir".